

Criteria voor toetsen RI&E

Een grote stap vooruit

Zeer recent zijn er criteria geformuleerd voor het toetsen van de RI&E. En dus ook voor het opstellen ervan. Daarmee kunnen organisaties een grote stap maken. De aanpak van de werkelijke risico's op de werkvloer tilt de RI&E naar een hoger niveau.

tekst Wim van Alphen en Erwin Napjus

In dit artikel geven we een overzicht van de criteria voor de RI&E (risico-inventarisatie & -evaluatie). Ze zijn op 24 maart 2022 gepubliceerd in Staatscourant nr. 7977. Deze criteria maken een belangrijke verbetering in de RI&E mogelijk. Namelijk: voorbij de oppervlakkige symptomen kijken naar de werkelijke risico's op de werkvloer. Door die knelpunten vervolgens structureel aan te pakken, werken organisaties echt aan gezonder en veiliger werk. De RI&E moet nu voldoen aan verschillende criteria, volgens de regelgeving rondom arbeidsomstandigheden. Deze criteria gelden zowel voor de RI&E als voor het toetsen van de RI&E. De vier belangrijkste zijn volledigheid, actualiteit, actuele inzichten en betrouwbaarheid. We belichten de vier criteria hierna puntsgewijs.

1. Volledigheid

» De opstellers van de RI&E moeten alle arbeidsrisico's inventariseren, inclusief de achterliggende grondoorzaken. Het gaat daarbij om de veilig-

heid en gezondheid in de hele organisatie of in bepaalde organisatieonderdelen, waaronder groepen medewerkers of activiteiten.

» Wat betekenen die 'achterliggende grondoorzaken' in dit verband? Die toevoeging houdt in dat de RI&E niet alleen een opsomming mag zijn van symptomen. De opstellers moeten ook onderzoeken hoe die symptomen zijn ontstaan. Dat zijn de feitelijke risico's die zij moeten beschrijven: de achterliggende oorzaken van de risico's (basisrisicofactoren).

» De opstellers moeten ook de risicobe-

perkende maatregelen voor de aanwezige risico's beschrijven. Hierbij gaat het om de nog te nemen maatregelen om bestaande risico's verder te verkleinen. Maar het gaat zeker ook om de beschrijving van de al genomen maatregelen en hoe die te borgen. Met name bij de grootste risico's.

» De opstellers hebben gebruikgevoerd van de aanwezige gegevens uit de verzuimbegeleiding, het arbeidsomstandighedensprekeuur van de bedrijfsarts en de eerder uitgevoerde arbeidsgezondheidskundige onderzoeken (AGO's). Dit om inzicht te

Adviezen moeten ook de achterliggende oorzaken van risico's aanpakken, niet slechts de symptomen

krijgen in de aan arbeid gerelateerde oorzaken van het verzuim. Zij hebben een koppeling gemaakt tussen deze gegevens en de beheersing van de arbeidsrisico's. Met andere woorden: de opstellers hebben de inzichten van de bedrijfsarts en andere deskundigen die de werkgever inschakelt voor het verzuim- en arbeidsomstandighedenbeleid meegenomen in de RI&E.

- » De preventiemedewerker(s) is/zijn aantoonbaar bij de RI&E betrokken en heeft/hebben input geleverd.
- » Er is nagegaan of er ongevallenregistraties aanwezig zijn. Ook hebben de opstellers gekeken of er een trendanalyse is uitgevoerd naar de achterliggende grondoorzaken (systeemfactoren) van de ongevallen.

- » Er is een uitspraak gedaan over de taken, positie, tijd en invulling en het deskundigheidsniveau van de preventiemedewerker.
- » De opstellers zijn nagegaan of het arbobeleid is beschreven en in hoeverre dit beleid ook echt is geïmplementeerd op de werkvloer. Want zo niet, dan zijn de risico's niet verholpen. Dat moet dat alsnog gebeuren en in de RI&E worden opgevoerd.

In hoeverre is het arbobeleid op de werkvloer geïmplementeerd? In veel gevallen is een werkbezoek noodzakelijk om een goed beeld te krijgen van de werkelijke situatie in het bedrijf. Voert een arbodienst de RI&E of de toetsing van de RI&E uit, dan is zo'n werkbezoek conform de regeling van

de arbodiensten zelfs verplicht. Voor gecertificeerde arbo-kerndeskundigen die buiten arbodiensten werken, geldt deze verplichting echter niet. Als alternatief voor een werkbezoek kunnen zij om foto's of films van situaties op de werkvloer vragen. Oordeelt de arbo-kerndeskundige dat een bedrijfsbezoek niet nodig is? Dan moet hij aangeven hoe en met welke middelen hij een waarheidsgetrouw beeld heeft verkregen van de risico's op de werkvloer. En daarmee in welke mate het arbobeleid op de werkvloer is geïmplementeerd. Daarbij moet hij onderbouwen waarom hij niet heeft gekozen voor een bedrijfsbezoek. In dat geval moet in het toetsingsrapport vermeld staan dat de reikwijdte van de toetsing is beperkt tot documentenonderzoek. »

Ook de risico's van de zogenoemde bijzondere groepen zijn beschreven. Denk aan jeugdigen, ouderen, zwangeren en stagiairs

- » De opstellers hebben de risico's van de zogenoemde bijzondere groepen beschreven. Daaronder vallen jeugdigen, ouderen, zwangere vrouwen, mindervaliden, derden, stagiaires en uitzendkrachten, bewakingspersoneel en schoonmaakpersoneel.
- » Er is een uitspraak gedaan over de organisatie van de bedrijfshulpverlening (bhv). Daarbij moeten de omvang, kennis, vaardigheid en geoefendheid van de bhv-organisatie zijn afgestemd op de aard en grootte van het nog aanwezige restrisico.
- » De opstellers hebben een juiste weging van de grootte van de risico's uitgevoerd. Daarbij hebben zij onderscheid gemaakt tussen concrete werkplekrisico's en beleidsmatige zaken. Bij voorkeur is hierbij ook aangegeven of er sprake is van zware wettelijke overtredingen.
- » De opstellers hebben beschreven welke specifieke arbeidsgezondheidskundige onderzoeken (AGO's) aan de werknemers moeten worden aangeboden, en ook wat de inhoud en de frequentie daarvan is. Gaat het om periodiek aangeboden onderzoeken, dan heten die ook wel PAGO's. Dit advies wordt afgestemd met de bedrijfsarts.
- » De opstellers hebben duidelijk aangegeven of er thema-RI&E's of verdiepende RI&E's (dit is niet hetzelfde, zie Arbo nr 2, p.24) of aanvullende metingen nodig zijn. Dit om de blootstelling aan bepaalde arbeidsbelastende factoren en de daarmee samenhangende risico's vast te stellen

of nader te onderzoeken.

- » De ondernemingsraad moet vooraf hebben ingestemd met de wijze van uitvoeren van de RI&E waar het gaat om de procesvoering.

2. Actualiteit

De RI&E-rapportage moet de huidige (actuele) stand van zaken beschrijven op het vlak van arbeidsbelastende factoren binnen het bedrijf. Dus de risico's door organisatorische wijzigingen, andere productieprocessen, nieuwe machines of gevaarlijke stoffen, installaties of gebouwen moeten alle in de RI&E zijn opgenomen.

3. Actuele inzichten

Deze actuele inzichten zijn gebaseerd op de stand van de wetenschap en de professionele dienstverlening.

- » Opstellers van de RI&E moeten uitgaan van de meest actuele wet- en regelgeving.
- » Daarnaast moeten zij uitgaan van de meest actuele normen en grenswaarden.
- » Bij het uitvoeren van de RI&E hebben zij aantoonbaar gebruikgemaakt van de in de branche opgestelde Arbocatalogus.
- » Bij de inventarisatie van de gevaarsbronnen moeten de opstellers hebben gekeken naar wat tegenwoordig als zodanig wordt beschouwd. Voorbeeld: de Gezondheidsraad komt voor een stof tot lagere gezondheidskundige grenswaarden. Daardoor blijken bepaalde werkzaamheden die eerder geen gezondheidsrisico leken

te vormen, dat vervolgens toch te zijn. Zo komen de laatste jaren de risico's van het werken met chroom-6 sterk in beeld.

- » Bij de verbetervoorstellen om risico's te reduceren moeten de opstellers rekening hebben gehouden met moderne inzichten op dit terrein. Dit is in lijn met het gestelde in artikel 3, lid 1 van de Arbowet. Daarin staat dat de werkgever in zijn zorg voor de veiligheid en de gezondheid van de werknemers uitgaat van de stand van de wetenschap en professionele dienstverlening. Voorbeelden zijn het hanteren van hogere luchtsnelheden in afzuiginstallaties of de toepassing van push-pullsystemen bij het werken met gevaarlijke stoffen.

4. Betrouwbaarheid

- » Bij de uitvoering van de RI&E moeten voldoende medewerkers betrokken zijn geweest. Vooral bij zaken die sterk afhankelijk zijn van de individuele beleving van medewerkers. Denk bijvoorbeeld aan de psychosociale arbeidsbelasting (beleving van de werkdruk en van ongewenst gedrag), het binnenklimaat, geïnstrueerd zijn in het beheersen van de eigen werkrisico's en ontplooiingsmogelijkheden.
- » De opstellers moeten blootstellingen aan de risico's representatief in beeld brengen. Dus geen over- of onderschatting (te gunstige of worst-cases).
- » Zij moeten de blootstellingen aan arbeidsbelastende factoren met gevalideerde methodes (en eventueel meetapparatuur) onderzoeken en in kaart brengen.
- » Ook moeten de opstellers de evaluatie van de blootstelling aan de risico's correct uitvoeren. Zij moeten die bovendien vergelijken met grenswaarden die wettelijk relevant en wetenschappelijk onderbouwd zijn.

Wel of geen toetsing?

Toetsing van de RI&E is niet verplicht als de RI&E is uitgevoerd door een gecertificeerde arbo-kerndeskundige (zie ook het andere kader), alle medewerkers in het bedrijf samen 40 uur of minder per week werken, het bedrijf maximaal 25 medewerkers (25 medewerkers, niet 25 fte's) heeft én er gebruik is gemaakt van een aangemeld branche-RI&E-instrument. Maar let op: met de nieuwe (toets)criteria zal een aantal branche-RI&E's waarschijnlijk niet meer kloppen. Bijstelling is dus noodzakelijk. Voor alle andere bedrijven/situaties is toetsing van de RI&E wel verplicht.

En: plan van aanpak

In het plan van aanpak moeten voorstellen voor maatregelen staan om de gevaaren weg te nemen of de risico's op het

gebied van veiligheid en gezondheid zo veel mogelijk te beperken. De inspanningen van de werkgever gaan daarin verder dan het voldoen aan de wettelijke normen. De werkgever moet immers een beleid voeren dat is gericht op zo goed mogelijke arbeidsomstandigheden (art. 3, lid 1 Arbowet). Dit in het kader van de zogenoemde optimalisatieverplichting om de risico's verder te verlagen dan de uiterste wettelijke verbodswaarden (zie ook Burgerlijk wetboek, art. 7:611 en 7:568). Overigens mag de werkgever in de uitvoering van maatregelen wel prioriteiten stellen en daarin andere bedrijfsbelangen laten meewegen.

- » Het is daarom zaak dat de adviezen over de risicobeperkende maatregelen ook de werkelijke (achterliggende oorzaken van de) risico's aanpakker en niet slechts de symptomen ervan.
- » In de voorstellen voor risicobeperkende maatregelen moeten de opstellers rekening hebben gehouden met de arbeidshygiënische strategie en het daarbij te hanteren redelijkerwijs beginsel.
- » Afwijkingen van de arbeidshygiënische strategie bij de voorgestelde maatregelen in het plan van aanpak moeten zijn gemotiveerd.
- » Het plan van aanpak bevat een beschrijving van hoe de maatregelen (kunnen) worden geïmplementeerd.
- » Daarnaast bevat het plan een inschatting van de effectiviteit van de maatregelen.
- » Bij de voorgestelde maatregelen moeten de opstellers rekening hebben gehouden met ongewenste consequenties van die maatregelen.
- » Het plan bevat een voorstel voor juiste prioritering van maatregelen (en tijdsplanning) op basis van de weging van de grootte van de risico's en eventuele andere bedrijfsbelangen.

- » Het plan van aanpak moet concreet en realistisch (SMART) zijn.
- » In het plan is beschreven of de door de werkgever aangewezen personen (actiehouders) voldoende bevoegdheid hebben om de voorgestelde maatregelen uit het plan van aanpak uit te voeren. (Leg dus bij voorkeur niet te veel acties bij de preventiemedewerkers neer, maar juist bij de operationeel managers.)
- » De ondernemingsraad moet instemmen met het plan van aanpak waar het gaat om de procesvoering.

Arbo-kerndeskundigen

Bij zowel RI&E als plan van aanpak hebben arbo-kerndeskundigen een aanvullende rol. We zetten hun taken hier op een rij.

- » Arbo-kerndeskundigen adviseren over betrouwbaarheid, volledigheid en actualiteit van de RI&E.
- » Ook adviseren zij over risicobeperkende maatregelen, waarbij ook eventueel achterliggende oorzaken zijn aangepakt.
- » Daarnaast adviseren zij over structureel arbobeleid en borging met de Plan-Do-Check-Act-cyclus.
- » Verder geven zij advies over de juiste toepassing van taken en verantwoordelijkheden op het gebied van veiligheid en gezondheid binnen organisaties.
- » Bovendien adviseren zij over prioriteiten, tijdsplanning en de gewenste volgorde van de maatregelen.
- » Arbo-kerndeskundigen geven aan of aanvullend of verdiepend onderzoek nodig is.
- » En daarnaast adviseren zij over veiligheids- en gezondheidscultuur.

RI&E door arbo-kerndeskundige

Heeft een gecertificeerde arbo-kerndeskundige de RI&E uitgevoerd? Dan moet die deskundige over het deel dat hij heeft gedaan een verklaring afgeven. Dit kan apart, maar ook als een herkenbaar deel in de RI&E zelf. Daarin verklaart de deskundige dat de RI&E aan alle wettelijke eisen voldoet. Ook geeft hij aan welke beperkingen aan de RI&E zijn verbonden, bijvoorbeeld vanwege de gehanteerde scope.

Let op: dit kan betekenen dat er een aanvullende toets nodig is voor het deel dat het bedrijf daarna zelf nog doet. Denk aan een nadere invulling van het plan van aanpak met bijvoorbeeld prioritering van maatregelen en het aangeven van actievoerders en streefdata.

De echte risico's

Zoals gezegd zijn alle genoemde criteria voor de RI&E ontleend aan de wet- en regelgeving over arbeidsomstandigheden. Deze criteria gelden zowel voor de RI&E als voor het toetsen van de RI&E. Samen met de verbeterde eisen aan gecertificeerde arbo-kerndeskundigen hebben organisaties daarmee de tools in handen om hun RI&E's naar een hoger niveau te tillen. Door voorbij de oppervlakkige symptomen naar de werkelijke risico's op de werkvloer te kijken en die aan te pakken. Zo kunnen zij de stap zetten naar echt gezonder en veiliger werk. Hoe deze aanpak in de praktijk kan uitwerken, laten we zien met een voorbeeld.

De criteria in de praktijk

Stel, tijdens de rondgang bij een RI&E constateert men dat er een deurtje voor een bewegend deel van een machine openstaat terwijl de machine draait.

Symptoomaanpak en -oplossing

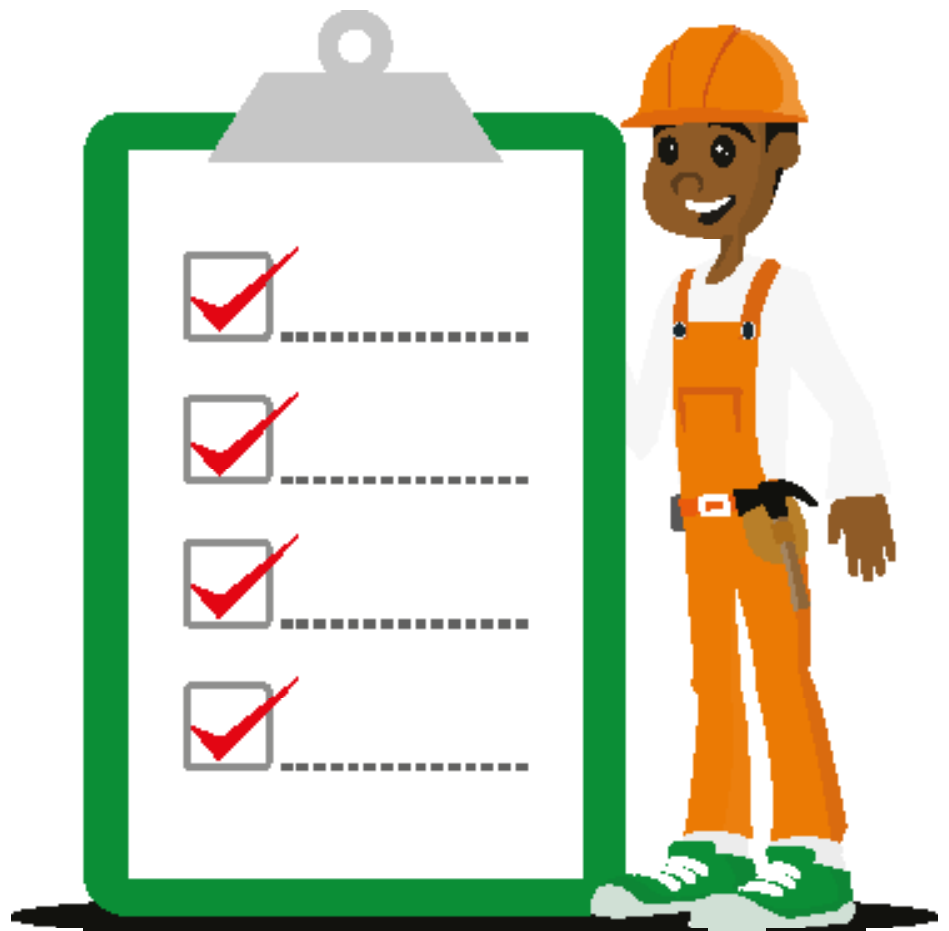
De symptoomaanpak is hier: dit constateren en aangeven hoe groot het risico is (de weging). In dit geval kan dat risico best groot zijn, omdat medewerkers vaak vlak bij dat draaiende onderdeel moeten werken. Bovendien is het potentiële gezondheidseffect ook groot: ernstige verwonding of zelfs amputatie van vingers of hand.

De symptoom- of hersteloplossing is hier: aanbevelen dat de medewerkers telkens dat deurtje dichtdoen. Maar dat is een zeer zwakke maatregel. Want de consequente uitvoering hangt sterk af van het gedrag van de medewerkers en van hoe goed de leidinggevende daar bovenop zit. Dat maakt de kans aanzienlijk dat het deurtje toch vaak openstaat en er lichamelijk letsel optreedt. Volgt het bedrijf de arbeidshygiënische strategie, dan is de eerste maatregel om een technische voorziening aan te brengen. In dit geval een microswitch die ervoor zorgt dat de machine afslaat als het deurtje opengaat.

Structurele aanpak

Een structurelere aanpak is de vraag stellen hoe deze situatie is ontstaan. Mogelijke onderzoekspunten zijn in dit geval:

- » Hoe kan het dat hier zo'n onveilige machine staat?

- » Is bij de inkoop van de machine al rekening gehouden met veiligheidseisen en CE-markering?
- » Is bij de installatie van de machine een ingebruiknamekeuring uitgevoerd? Zo ja, hoe kan het dat dit knelpunt (hier: het ontbreken van de microswitch) daarbij niet is ontdekt? En verholpen?
- » Heeft de onderhoudsdienst/technische dienst van het bedrijf voldoende kennis van de gevaarsaspecten van de machine?
- » Voert de dienst ook de periodieke keuringen uit of zijn de keuringen uitbesteed aan derden? Heeft de dienst in dat laatste geval voldoende kennis van de veiligheidsaspecten van de machine?
- » Hoe worden nieuwe medewerkers aan deze machine tewerkgesteld?
- » Zijn de medewerkers voorgelicht over de risico's van machines?
- » Hoe houdt de leidinggevende toezicht op het veilig gebruik van machines?
- » Hoe zit het met de veiligheidsaspecten bij de overige machines?

Zoek naar de grondoorzaken

Door te kijken naar de oorzaken van het geconstateerde knelpunt bij deze ene machine kan dit bedrijf de vinger leggen op structurelere tekortkomingen in zijn veiligheids- en gezondheidsbeleid. Vervolgens kan het bedrijf daarvoor oplossingen aanreiken waarmee het veel meer resultaten boekt dan met een symptoomaanpak bij die ene machine. Bijkomend voordeel is dat bedrijven en organisaties met deze aanpak ook meer voldoen aan het criterium 'volledigheid'. Want zijn er tijdens het opstellen van de RI&E risico's of knelpunten over het hoofd gezien? Dan worden die waarschijnlijk opgelost door de aanpak van bij andere knelpunten geconstateerde grondoorzaken.

Al met al lijken deze criteria voor de RI&E een goede ontwikkeling voor de veiligheid en gezondheid op de werkvloer. «

Wim van Alphen, PHOV, arbeidshygiënist en hoger veiligheidskundige en **Erwin Napjus**, arbeids- & organisatiedeskundige en veiligheidskundige